

Handó Péter

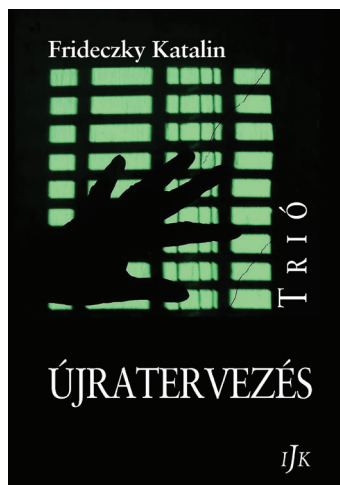
Sodrásban sodrás van

Az élet olyan, mint Démokritosz folyója. Ami eljuthat belőle az értelmünkig, az már a múlt. Szavak által fel lehet idézni, de újraírni, -tervezni soha. A jelenben benne állunk és benne sodródunk – többé-kevésbé elszenvedőiként az eseményeknek. Ami tervezhető, az a jövő. Újra és újra.

Van jövő, mert van rá vonatkozó terv. Az pedig egy utópia, hogy milyenné kellene változtatni a világot ahhoz, hogy jobb legyen. Ám lehet-e jövőt tervezni a múlt feltárása, ismerete nélkül?

Frideczky Katalin csattanóval végződő, önironikus és -elemző/-boncoló prózáival tűnt fel a 2000-es évek második felében. Rövid, lényegre törő mondatainak varázsa egyrészt zeneiségükben rejlett, másrészt érzelmi töltetükben, atmoszférájukban. Egyszerre hatott ez a próza modernnek és klasszikusnak, formabontónak és megkomponáltnak, valóságalapúnak és irreális vagy abszurd felé törőnek. Sugárzott belőle a meg- és átéltség, a szociális érzékenység. Közölte mindazt, amiről nem hallgathatott, mert tudta: az író becsülete a szó. Egy magára adó író sohasem hazudhat.

Illyés Gyula Sziklay Lászlóval folytatott levelezésében olvashatjuk a magyarság helyzetéről, megítéléséről: „Nagyra becsülöm a fegyelmet, ezt is azért, mert költő vagyok. Fegyelem nélkül semmiféle szenvedély nem kaphat formát, nem lehet köztulajdon.” Ez a fegyelem, az írói pálya iránti elköteleződés és alázat Frideczky Katalin első publikációit már tisztán jellemezte, de egyre markánsabbá vált a 2010-es esztendőkből. Forma és tartalom ez idő alatt egyedi módon összecsiszolódott, összeért. Ennek egyik

fontos bizonyítéka a 2019-es év végén megjelent *Újratervezés – Trió*, amely három, szervesen összekapcsolódó (sőt, a korábbi köteteihez is hasonlóképp viszonyuló/viszonyítható) prózatípust (blogfantázia, kisregény, filmtervezet) tartalmaz.

Az első írás a kötet címét is adó *Újratervezés*. Műfaját tekintve weboldalra írt, fiktív napló, amiből egyrészt következhetne az is, hogy a legutolsó bejegyzés a legelső, a szövegeken keresztül visszafelé haladhatunk az időben, és amennyiben az egyes szövegelemek között kapcsolatot tételezünk fel vagy találunk, akkor a könyvben előbb olvasható visszautalásnak tekinthető, magyarázatára, értelmezésére szolgál a későbbieknek. Másrészt feltételezhetjük, hogy a képzelet termékeivel van dolgunk, s a képzelet ez esetben a múlt újrajátszására tett kísérletnek tekinthető. Ám maradjunk a hagyományos olvasási gyakorlatnál, különben a mű úgy szólal meg, mint egy zenedarab reverséje!

Az *Újratervezés*ben szerkesztés és tartalom tekintetében sok párhuzam fedezhető fel a szerző 2013-ban megjelent *Álomszöttes* című „törmelékregényével”. Mindkettőben esszéisztikus rövidprózák, elbeszélések, aforizmák váltakozásából, pulzálásából áll össze a szövegegész, bontakozik ki, tárul föl egy emberi sors. Frideczky Katalin sorsa, sorsfikciója. Valóság, látomás, álom – és interpretációi – szöttesével van dolgunk mindkét műben.

A minőségi rövidpróza sallangot nem tűr. Hosszabbá – blogfantáziává – összeállva sem. Az *Újratervezés* befogadása során elsődleges fontosságú, mi és hogyan illeszkedik össze, rétegződik egymásra, milyen kapcsolódási pontok, kapcsolatok, kötőanyagok tartják egyben a szöveget. E bizonyos szöttes megalkotásához az egyik legfontosabb eszköz a motívumok visszatérése, megismétlődése új kontextusban: a szerző azonos témájú szövegeket szerkeszt egymás közelébe. Például a „blogbejegyzések” elején az idegenség-érzés különböző stációiba pillanthatunk be egy orvosi rendelőben, egy tüntetésen, egy közösségi rendezvényen, egy vendégségben történetek során, vagy később a családi és párkapcsolatok megjelenítésekor. Visszatérő mondatokkal, mantrázásukkal él, mintegy szakrális síkra emelve ezzel az eseményeket.

Így van ez a fentebb említett idegenségérzés ábrázolásánál is, amikor újra és újra felteszi a kérdést: „*Mit keresek én itt?*”, vagy a 33. oldaltól kezdődő szakasz ismétlődő kijelentésével: „*Ez egy apátlan család.*” Más és más nézőpontból közelít rá egy-egy szituációra, főképp az elbeszélő férfiakkal való kapcsolatainak leírásakor. Ilyenkor gyakran él a pillanat átpolarizálásával. „*Felmentésem a legsúlyosabb ítélet*” – mondja. Vagyis nem szavaival, tetteivel ítéli el szeretőjét a másokkal töltött ünnepnapok miatt, hanem azzal, hogy ezt zokszó nélkül figyelmen kívül hagyja. Vagy ahogyan egy idilli pillanatnak új értelmet ad például eképp: „*A meghittség csak érzékcsalódás.*” És ide sorolhatjuk az aforizmaként is felfogható megállapításait: „*A beteljesült vágy ernyedése szép. A beteljesületlen vágy ernyedése bosszúért kiált.*” „*Valamikor mindent megtettem volna, hogy szeressenek. Ma elég, ha én szeretek.*” De az emberi viszonyok generálta gondolatokon túlra is mutat némely bölcseleti kijelentésével: „*A megvilágosodás után már nem szabad elsötétülni! Ha nem lehet tovább hinni abban, amiben eddig, a hit alól kifut az értelem.*” És némi önróniával fűszerezetten: „*Az életem csupa tanulság. Csak már nincs időm okulni belőle.*” Esetleg a záró sorok rezignáltságával: „*Akár-mennyi lábnymot hagyunk is a Földön, egyszer véget ér... Minden élet torzó. Az ember nincs befejezve.*” Hasonlóképp fontos az egyes elemek terjedelme, egymásra rétegződése: rövidekkel indít, és még rövidebbekkel zár; a mű gerincében foglalnak helyet a terjedelmesebb elbeszélések... Olvasásuk során ezáltal is kitágul, majd bezárul az ábrázolt világ.

A *Trió* második etűdje az *Egy barátság vége* című kisregény, amely ötven év történetét hivatott áttekinteni. A keretes szerkezet itt is megfigyelhető. Az indító és a záró gondolatok, sorok azonosak, a megemlékezés fontosságát deklarálják: „*Ha meghalt a barátság, virágot kell vinni a sírjára.*” Két zenész-író, két nő életútja, személyiségfejlődése, pályaképe, változó viszonya, kapcsolathálója és -összeszövődése bontakozik ki a hosszabb-rövidebb történetmozaikokon keresztül. Két embert ismerhetünk meg: az elbeszélőt és az elbeszélő rajongásának vagy után-

zásának alanyát, zeneiskolai osztálytársát, Ritát, illetve életútjuk keresztveződeit az elbeszélő narrációján keresztül. Mindehhez környezetet, háttérrel képez az 1960-as évektől napjainkig tartó időszak, számos „vihart” átélt korszak. Bepillantunk az 1956 utáni oktatási gyakorlatba, a Nyugatról begyűrűző beatkorszak és szexuális forradalom jellegzetesen magyar változatába, az emigrációt választók és az itthon maradók életmódjába, gondolkodásába és lehetőségeibe, a rendszerváltásba és az azt követő időszakba. Frideczky Katalin ezúttal is él aforisztikus kijelentésekkel. Az ember viszonyulásai kapcsán írja: *„Nem az a hibás, aki hazudik, hanem akinek hazudni vagyunk kénytelenek.”* *„A más életét milyen könnyű élére rakni!”* *„Nem lehet diszkréten sírni nyilvános helyen.”* A női szerep, biológiai adottság felől közelítve: *„Az élet kaland! Kalandvágyam vonz a problémás férfiakkhoz.”* *„Anyának lenni adomány, de nem kötelező élni vele.”* A hazaszeretetről: *„Nem az az igazi honleány, aki nemzetiszín zászlóba öltözik, hanem aki itthon marad.”* Az író, alkotó ember szellemi termékére vonatkozóan: *„A gondolat éppen attól kezdve áll védelem alatt, hogy megjelenik, nyilvánosságot kap.”*

A kötet harmadik darabja az *Időeltolódás* című filmtervezet, amelyben egy szerelmi háromszög tárul elénk, s amelynek árnyaltabb megértéséhez szintén számos adalékkal szolgálhat a fentebb már említett *Álomszöttes* kötet, valamint Frideczky Katalin több, korábban megjelent rövidprózája (például a *Rekvium*), illetve a jelen kötetben szereplő *Egy barátság vége* című kisregény is. A filmtervben – ki nem mondva, de a szerző életútja alapján felismerhetően – tragikus hirtelenséggel, fiatalon elhunyt férjének állít emléket, felfedve a hazáját elhagyó ember sorsában rejlő és megvalósuló tragikumot. A történet az 1970-es évek három emblemikus helyszínén, Leningrádban, Budapesten és Szegeden játszódik. Hőse egy szerelemre szomjas „zongoraoktató”, aki leningrádi ösztöndíja lejártakor hozzámegy egy tanulmányai végén tartó és – habár ez a forgatókönyvből egyértelműen nem derül ki, de a férj munkássága alapján biztosan állítható – rendkívüli tehetséggel megáldott orosz zeneszerzőhöz. A kapcsolat rosszul

indul, és komoly próbatétel előtt áll, mivel – a korszak politikai, hatalmi viszonyai miatt – a fiatalasszony nem maradhat Lenin-grádban, párja pedig nem települhet át még egy évig Magyarországra. A házasságuk gyakorlati érvényesüléséig Igor – az ifjú férj – a szovjet rendszer bürokrataival vívja csatáját a Szovjetunió elhagyását engedélyező okmányokért, Juli – a feleség – pedig a „szívével”, a lelkiismeretével viaskodik, miután beleszeret szegedi kollégájába, Laciba. Vágyak és érzelmek, be nem teljesülések, küzdelmek és kimondatlan/kimondhatatlan csalódások színtere ez a filmterv. Jó lenne vásznon látni, hiszen az idősebbek számára felidézne, a fiatalabbaknak pedig hitelesen közvetítene egy olyan korszakot, amelyről egyre több (az időbeli távolság által megszépült, részizgazságokat túldimenzionáló) illúzió kering, miközben nem biztos, hogy érdemes visszasírni az akkori társadalmi körülményeket. Az idő egyébként sem visszafordítható. Miként a történetek, a benne zajló események sem.

Az élet pontosan olyan, mint Démokritosz folyója. Benne állunk, és sodor. Sodor, még ha állunk is. Frideczky Katalin *Újratervezése* hasonlóképp sodró, még ha ülünk is olvasása közben. Mert eleven. Mert élő.

Frideczky Katalin: *Újratervezés*. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2019.